

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 15/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talous- arvioksi vuodelle 2013

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2012 lähettänyt hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2013 (HE 95/2012 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla sosiaali- ja terveysvaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikko
- peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardson
- neuvotteleva virkamies Outi Luoma-aho, neuvotteleva virkamies Arto Salmela ja neuvotteleva virkamies Hannele Savioja, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, taloussuunnittelu-päällikkö Tomas Forsström, neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman ja finanssineuvos Marja-Liisa Parjanne, sosiaali- ja terveysministeriö

- osastopäällikkö Erkki Meriläinen ja osastopäällikkö Kai Ollikainen, Kansaneläkelaitos
- pääjohtaja Pekka Puska ja suunnittelupäällikkö Tero Meltti, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
- ylijohtaja Marja-Liisa Partanen ja hallintojohtaja Ritva Kujala, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
- johtaja Tarja Myllärinen, Suomen Kuntaliitto
- va. sosiaalipalvelujohtaja Anne Korhonen, Imatran kaupunki
- palvelupäällikkö Jaana Vilpas, Vantaan kaupunki
- pääsihteeri Mirjam Kalland, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- johtaja Eeva Kuuskoski, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- toiminnanjohtaja Ville Turkka, Vantaan Icehearts ry
- ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- lapsiasiavaltuutettu
- Saamelaiskäräjät
- Raha-automaattiyhdistys

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan osuus vuoden 2013 talousarvioesityksestä on 12,6 miljardia euroa, joka on 273 miljoonaa euroa kuluvan vuoden varsinaista talousarviota suurempi. Menojen kasvu aiheutuu hallitusohjelman mukaisista uudistuksista, kuten vanhuspalvelulain toimeenpanosta, työttömyysturvaan tehtävistä parannuksista, aikaistettavista indeksikorotuksista sekä etuuksien menoarvioiden tarkentumisesta.

Tulevaa budjettivuotta leimaavat euroalueen velkakriisistä sekä maailmantalouden kasvun hidastumisesta aiheutuvat epävarmuustekijät. Valiokunta pitää myönteisenä, että vaikeasta suhdannetilanteesta huolimatta hallitus esittää uudistuksia, joilla heikoimmassa asemassa olevien toimeentuloa parannetaan. Pienituloisten ostovoiman vahvistamiseksi perusturvaetuuksiin tehdään aikaistettu indeksikorotus 1.1.2013 alkaen. Erityisen merkittävää on, että työllisyystilanteen ollessa heikentymässä, perheiden toimeentulon parantamiseksi työmarkkinatuen tarveharkinta poistetaan puolison tulojen osalta. Myös toimeentulotukea uudistetaan säätämällä työttömyysturvan aktiiviajan korotusosat etuikeutetuksi tuloksi ja asumistuessa työtulojen vaikutusta tuen määrään lievennetään työttömän työllistyessä.

Talousarvioesityksessä kohdennetaan hallitusohjelman mukaisesti lisävoimavaroja sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että vanhuspalveluja koskevan lainsäädännön toimeenpanoon varataan valtion rahoitusta 33 miljoonaa euroa ja vuodesta 2015 eteenpäin valtion lisärahoitus on 82 miljoonaa euroa vuodessa. Vanhuspalveluja vahvistetaan myös valmistelemalla kotihoitoa koskevat laatusuosituksiset. Lisäksi 10 miljoonaa euroa varataan omaishoitajien tukipalvelujen parantamiseen.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta

uudistetaan osana kuntauudistusta. Joidenkin kuntien suuret vaikeudet selvitä lakisääteisistä perustehtävistään sekä esimerkiksi terveyserojen kasvu edellyttävät välttämättä muutoksia nykyjärjestelmään. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämis- ja rahoittamisvastuu on koottava palvelujen laadun ja saatavuuden turvaavan väestöpohjan varaan. Valiokunta pitää olennaisena, että uudistuksessa perusterveydenhuoltoa vahvistetaan ja että uudistuksen keskiössä on terveyden edistäminen ja terveyserojen kaventaminen. Tämä edellyttää riittävää osaavaa henkilöstöä, toimivaa hoidon porrastusta sekä sujuvaa yhteistyötä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalipalveluiden välillä.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Lastensuojelun kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut viime vuosina huomattavasti, vaikka samanaikaisesti lapsille ja nuorille suunnattuun tukeen ja palveluihin on panostettu aikaisempaa enemmän (StVL 6/2012 vp). Tuoreen selvityksen mukaan kodin ulkopuolelle sijoittamisen kustannukset ovat kymmenkertaiset verrattuna ehkäisevän lastensuojelun palveluiden kustannuksiin. Selvityksessä arvioidaan esimerkiksi päihde- ja rikoskierteeseen ajautuneen pojan erityisnuorisotyön, päihdepsykiatrisen poliklinikan ja koulun yhteistyön avulla auttamisen hinnaksi noin 5 500 euroa. Kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon johtava tilanteen kriisiytyminen nostaa kustannukset moninkertaisiksi. Vuoden sijoituksen jälkeen kustannukset ylittävät jo 110 000 euroa (Lastensuojelun Keskusliitto ja THL: Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? 2012).

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan vuonna 2008. Lastensuojelua koskeva lainsäädäntö antaa hyvät edellytykset lastensuojelun toteuttamiselle lasten ja nuorten tarpeiden mukaisesti. Kuntien perhetyön, lastensuojelun toimintatapojen sekä lastensuojelulain toimivuuden kehittämistä selvitetään parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriön työryhmässä, jonka määräaika päättyy ensi vuoden maaliskuussa. Valiokunta pitää

tärkeänä, että lastensuojelun kansalliset laatusuositukset annetaan mahdollisimman pian. Lainsäädännön ja laatusuositusten lisäksi tarvitaan myös lastensuojelutyön vaikutusten ja vaikuttavuuden pitkäjänteistä, luotettavaa ja systemaattista tutkimusta ja mitattavuuden kehittämistä.

Valiokunta katsoo, että lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen tulee ottaa painopisteeksi ja kohdistaa huomio erityisesti lapsiperheiden monipuolisiin ehkäiseviin palveluihin. Palvelujen tulee kohdistua erityisesti lapsiperhesuuntautuneeseen yhdyskuntasuunnitteluun, peruspalveluihin ja tukipalveluihin. Kehittämistyössä on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen oman mielipiteen kuulemiseen ja siihen, että esimerkiksi häiriökäyttäytymisenä ilmenevään lapsen hätään vastataan asianmukaisesti. Kotipalvelujen ja muiden ennaltaehkäisevien palvelujen saamisen edellytyksenä ei saa käytännössäkään olla lapsen tai perheen rekisteröiminen lastensuojelun asiakkaaksi.

Lapsiperheiden ennakollinen tukeminen edellyttää tiedonkulun parantamista ja eri hallintoviranomaisten nykyistä tiiviimpää yhteistyötä ja yhdessä tekemistä sekä osaamisen vahvistamista. Viranomaisten välisessä saumattomassa tiedonsiirrossa on puutteita esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa vanhempi on päihde- tai mielen-terveyshoidon asiakas ja hänen alentunut toimintakykynsä estää lasten riittävän huolenpidon. Lastensuojeluviranomaisille on myös tarpeen antaa selkeät ohjeet siitä, miten lastensuojeluilmoituksen tehneille viranomaisille annetaan tietoa ilmoituksen käsittelystä.

Sosiaalityön nykyinen työntekijämäärä ei selvitysten mukaan riitä intensiiviseen lastensuojelun avohuollon työhön. Sosiaalityöntekijöiden koulutusmäärät eivät vastaa tarvetta, mistä on seurannut mittava epäpätevien työntekijöiden käyttö kunnissa. Työntekijöiden vaihtuvuus ja siirtyminen pois kunnallisesta lastensuojelutyöstä kasvattaa vajetta edelleen. Valiokunnan käsityksen mukaan sosiaalityöntekijöiden koulutusmäärää on lisättävä. Lastensuojelun työkäytännöt vaihtelevat kunnissa huomattavasti esimerkiksi tilannearviointien tekemisessä sekä

avohuollon ja sijaishuollon käytössä, minkä vuoksi myös työkäytäntöjä on tarpeen uudistaa. Lastensuojelutyössä tarvitaan eri ammattihenkilöiden hyvää osaamista, jota on kehitettävä muun muassa täydennyskoulutuksella.

Valiokunnan käsityksen mukaan päihdepolitiikalla voidaan ratkaisevasti vaikuttaa lastensuojelun tarpeeseen. Erityisesti alkoholin hintaan ja saatavuuteen kohdistuvilla toimenpiteillä voidaan tehokkaasti vähentää alkoholista aiheutuvia haittoja. Valiokunta pitää välttämättömänä, että hallitusohjelmassa sovitut toimenpiteet alkoholimainonnan rajoittamisesta ja alkoholimainontasäännösten valvonnan tehostamisesta toteutetaan.

Edellä olevan perusteella valiokunta esittää,

että momentille 33.60.31 lisätään määrärahaa sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste) toimeenpanoon 5 miljoonaa euroa ja että momentin perusteluihin lisätään: Määrärahaa on tarkoitettu käytettäväksi lapsiperheiden ehkäisevien ja varhaisen tuen palveluiden sekä lastensuojelutyön kehittämiseen samoin kuin sosiaali- ja terveysministeriön asettaman selvityshenkilöryhmän toimenpide-esitysten toteuttamiseen (selvitys kuntien perhetyön, lastensuojelun toimintatapojen sekä lastensuojelulain toimivuuden kehittämisestä).

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirastolla on ollut suuria vaikeuksia selviytyä nykyisillä voimavaroilla lakisääteisistä tehtävistään. Eduskunnan oikeusasiamies on päätöksissään kiinnittänyt huomiota Valviran kanteluasioiden pitkiin käsittelyaikoihin. Uusien vireille tulleiden kanteluiden määrä on kuluvana vuonna edelleen kasvanut. Lisäksi Valviralle on lisätty lakisääteisiä tehtäviä. Pitkät käsittelyajat voivat vaarantaa sekä potilasturvallisuutta että ammattihenkilöiden oikeusturvaa. Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa,

että Valviran toimintamenoihin momentille 33.02.05 lisätään määrärahaa.

Erityisvaltionosuudet

Talousarvioesityksessä vähennetään jälleen 5 miljoonaa euroa valtion rahoitusta terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen terveyden tutkimukseen (EVO). Lisäksi vähennetään aiemmin määrärahaan tehty yhden miljoonan euron kertaluonteinen lisäys. Vähennysten jälkeen tutkimustoimintaan on käytettävissä 30 miljoonaa euroa.

Terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin lisätään miljoona euroa, jolloin valtion korvaus on noin 110 miljoonaa euroa vuonna 2013. Lisäys kohdennetaan Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille hammaslääkärien peruskoulutukseen sekä Pirkanmaan ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiireille erikoishammaslääkärikoulutuksen kehittämiseen.

Valiokunta toistaa näkemyksensä siitä, että tavoitteena tulee olla täysimääräisen korvauksen maksaminen lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta samoin kuin yliopistotasoisesta terveyden tutkimuksesta kunnille aiheutuvista kustannuksista. Tutkimukseen tarkoitetun erityisvaltionosuuden toistuva leikkaaminen vaarantaa yliopistotasaisen kliinisen tutkimuksen tekemistä. Edellä olevan perusteella valiokunta esittää,

että terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen momentille 33.60.32 ja lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen momentille 33.60.33 lisätään määrärahaa.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Juha Rehula /kesk
vpj. Anneli Kiljunen /sd
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Sanni Grahn-Laasonen /kok
Arja Juvonen /ps
Laila Koskela /ps
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /kok

Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Hanna Mäntylä /ps
Annika Saarikko /kesk
Hanna Tainio /sd
Lenita Toivakka /kok
Anu Vehviläinen /kesk
Ulla-Maj Wideroos /r
Erkki Virtanen /vas.

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää,
valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on lausunnossaan ottanut kantaa yhteen maamme tulevaisuuden kannalta keskeiseen asiaan: on panostettava lasten ja nuorten hyvinvointiin. Kyse on koko hyvinvointiyhteiskunnan perustojen vahvistamisesta sekä lapsen ja nuoren osalta elämän kokoisesta asiasta.

Lastensuojelun laatuksiteerit on saatava voimaan 1.1.2013. Osaaminen lapsi- ja perhetyössä on turvattava. Riittävästä osaajien koulutuksesta on huolehdittava. Työkäytäntöjä on kehitettävä. Kannatamme valiokunnan määrärahalisäystä ennaltaehkäisevään työhön.

Laadukkaan ja vaikuttavan perhepolitiikan kannalta on ongelmallista, että lasten, nuorten ja perheiden asiat ovat hajallaan eri ministeriöissä eikä yhteistyö hallinnonalojen välillä ole riittävä ja saumatonta. Keskusta toistaa esityksensä siitä, että paremman perhepolitiikan varmistamiseksi lasten, nuorten ja perheiden asioiden yhteen kokoamiseksi ryhdytään valmistelemaan perheministeriön perustamista.

Lapsiperheiden kotipalvelut on palautettava. Tähän esitämme varattavaksi 20 miljoonan euron lisämäärärahaa.

Kuntien mahdollisuuksia peruspalvelujen tuottamiseen heikennetään merkittävästi

Kataisen-Urpilaisen hallitus leikkaa vaalikaudella kuntien valtionosuuksia yhteensä 3,4 miljardia euroa. Vuonna 2013 leikkaus on yli 800 miljoonaa euroa. Hallitus heikentää merkittäväällä tavalla kuntien mahdollisuuksia ihmisille tärkeiden terveys- ja muiden peruspalveluiden tuottamiseen. Kunnat pakotetaan tekemään ikäviä päätöksiä eli se työ, johon hallitus on kykenemätön.

Kunnat ovat saamassa koko vaalikaudella yhteensä 145 miljoonaa euroa uusien sosiaali- ja terveyspalvelujen lakisääteisten palvelujen kehittämiseen. Tällä summalla on tarkoitus hoitaa

mm. vanhuspalvelulaki, johon kohdennetaan tulevana vuonna 33 miljoonaa euroa korvamerkitsemättömiä valtionosuuksia. Vaalikauden yhteen mittavimpaan uudistukseen eli sosiaalihuoltolain uudistamiseen on varattu vain 63 miljoonaa euroa. Näillä euroilla on luvattu parantaa vammaispalveluja, perhehoitoa ja lastensuojelua, kehittää palvelurakennetta ja vahvistaa perusterveydenhuoltoa sekä parantaa oppilashuoltoa ja lapsiperheiden kotipalveluja. Rahamäärä on täysin riittämätön todelliseen tarpeeseen ja varsinkin annettuihin lupauksiin nähden.

Kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishjelman Kaste II:n rahoitusta ollaan leikkaamassa. Hallitus aikoo leikata määrärahoja siten, että vähennys on 5 miljoonaa euroa vuositain vuoteen 2015. Määrärahaileikkaus on jyrkässä ristiriidassa ohjelmalle asetettujen tavoitteiden kanssa.

Ikäihmisten palvelut kuntoon

Hallituksen esitys vanhuspalvelulaista on valmistumassa. Lain toteuttamiseen on odotuksiin ja luotuihin mielikuviin nähden liian vähän euroja. Samanaikaisesti vanhuspalvelulain voimaantulon kanssa on tehtävä viipymättä päätös omaishoidon tuen siirtämiseksi Kelan vastattavaksi. Haluamme omaishoidon tuen maksettavaksi yhtenäisillä kriteereillä koko maassa. Kansallisesti asettamamme tavoite laitoshoidon vähentämiseksi ei onnistu ilman riittäviä resursseja ja tarvittavia päätöksiä.

Esitämme talousarvioon lisättäväksi 60 miljoonan euron lisämäärärahan omaishoidontuen Kelaan siirron toteuttamiseksi 1.7.2013 alkaen.

Lapsilisien indeksitarkistus tehtävä

Hallitus on luvannut olla tekemättä säästötoimenpiteitä perusturvaan ja sosiaalietuuksiin. Vastoin lupausta lapsilisien indeksit jäädytetään. Toisaalla tapahtuvien veronkorotusten kompensatioksi ollaan aikaistamassa muun so-

siaaaliturvan indeksitarkistuksia. On hallituksen arvovalinta ja viesti lapsiperheille, että ainoana etuutena lapsilisät eivät seuraa kustannusten kehitystä.

Lapsilisien indeksijäädytyksistä on luovuttava.

Pienimmät vanhempain- ja sairauspäivärahat työttömyysturvan tasolle

Pienimmät äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahat sekä pienimmät sairauspäivärahat on nostettava työttömän peruspäivärahan ja työmarkkinatuen tasolle eli 695 euroon kuussa. Hallitus ajoi vuosi sitten muutoksen, joka repäisi perusturvaan sadan euron eron työttömyysturvan ja pienimpien vanhempain- ja sairauspäivärahojen välille. Tehtiin arvovalinta, jota Keskusta ei hyväksy. Kyse on sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Päätös eriarvoistaa 22 000:n pientä päivärahaa saavan suomalaisen arkea.

Esitämme talousarvioon lisättäväksi 16,7 miljoonaa euroa päivärahojen tason nostamiseksi.

Maatalouslomituksen heikennyksistä pidättäytyttävä

Hallitus on eri yhteyksissä todistanut, että taloudellisesti vaikeina aikoina sosiaaliturvaa ei heikennetä. Tämä väite on totuuden vastainen. Maatalousyrittäjien lomituspalvelujen heikennys ja omavastuun lisääminen sekä sosiaaliturvaan liittyvien maksujen kiristäminen on vastoin hallituksen lupauksia. Toteutuessaan nämä heikennykset osuvat kipeästi muutoinkin vaikeuksissa olevien ja työssä jaksamisen kanssa arjessa elävien maaseudun asukkaiden tilanteeseen.

Sairastaminen kallistuu — tämä on vastoin hallituksen lupauksia

Hallitus leikkaa lakisääteisestä sairausvakuutuksesta 153 miljoonaa euroa, josta lääkekorvausmenojen osuus on 113 miljoonaa euroa. Matkakorvausten omavastuuosuutta kiristämällä säädetään 20 miljoonaa euroa ja sairaanhoitovakuutuksen menoja vähennetään 20 miljoonaa euroa.

Valmisteltavana on odotettu lääkekorvausjärjestelmän kokonaisuudistus, jonka on määrä val-

mistua tämän vuoden loppuun mennessä. Uudistuksella on kiire. Vakuutetun omavastuun korottaminen on tässä tilanteessa väärä ratkaisu, joka hallituksen esityksen perustelujenkin mukaan voi johtaa terveyserojen kasvamiseen sekä siirtää lääkekuluja kuntien harteille toimeentulotukimenojen muodossa. Kokemuksen mukaan tukuhintaan puuttuminen voi vaarantaa lääkkeiden saatavuutta.

Matkakorvauksia maksetaan eniten harvaan-asutuille seuduille ja iäkkäille henkilöille. Omavastuuosuuden nosto koettelee erityisesti tätä ihmisryhmää ja heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevia.

Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa ei saa siirtää budjetin katteeksi

Vuoden 2013 budjetissa RAY:n tuotoista on tarkoitus jakaa vuonna 2013 noin 10 miljoonaa euroa budjetin yleiskatteiselle momentille. Kehyskauden lopulla summa olisi 30 miljoonaa euroa.

RAY:n pelitoiminnan tuoton käyttäminen muuhun kuin arpajaislaissa nimenomaisesti säädettyyn toimintaan on suuri riski rahapelitoiminnan yksinoikeusjärjestelmän kannalta. Keskusta pitää hallituksen linjausta avata RAY:n tuottojen käyttö budjetin katteeksi kestävämmänä eikä hyväksy sitä.

Rakenteelliset uudistukset:

1) Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus ja järjestäminen — kotikunta-maakuntamalli ratkaisuksi

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja rahoitusta koskevalla uudella lainsäädännöllä on kiire. Odottaminen maksaa — hoitojonot pitenevät.

Keskusta uudistaisi rakenteita järjestämällä palvelut kokonaisuutena — paremmin. Me esitämme umpisolmun avaamiseksi kotikunta-maakuntamallia, jossa kunnat yhteisesti toimien vastaavat terveydenhuollon ja sosiaalitoimen palvelujen järjestämisestä. On määriteltävä lähi-, alueelliset ja laajempaa väestöpohjaa edellyttävät palvelut.

Tarvitsemme kokonaisuudistuksen. On asetettava kansalliset tavoitteet sosiaali- ja tervey-

denhuoltoon vuoteen 2025 saakka. On siirryttävä tilaaja-tuottajamalliin, jolloin hyödynnetään julkisten palvelujen lisäksi myös yksityisen ja kolmannen sektorin palveluntuotanto. Raha seuraa asiakasta hoitoketjun eri vaiheissa. Rahoituksessa on siirryttävä monikanavaisesta rahoitusjärjestelmästä kohti yksikanavaisempaa mallia, joka on nykytilannetta yksinkertaisempi ja läpinäkyvämpi. Julkinen raha tulee koota yhdelle alueelliselle toimijalle. On edettävä kokeilujen kautta kohti valtakunnallista ratkaisua.

Keskustan esittämän kotikunta-maakuntamallin avulla koko maassa sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannusten kasvuvauhti saadaan hidastumaan. Tästä on näyttöjä Kainuusta, jossa kustannuksia on hillitty asiakastytyvyydestä tinkimättä. Etelä-Karjalasta (Eksote) on saatu viime vuosina samansuuntaisia tuloksia.

Mikäli kustannusten kasvuvauhtia saadaan alennettua 1,4 prosenttiyksiköllä Kainuussa tapahtuneella tavalla koko maassa, olisi tällä dramaattinen vaikutus koko julkisen talouden kestävyyteen. Vuoteen 2020 mennessä säästöt nousisivat vuositasolla laskien jo yli 3 miljardin euron verrattuna tilanteeseen, jossa kustannusten kasvuvauhtia ei saada pienentymään.

2) Parempi työkyky, pidemmät työurat

Viime keväisen vuosien 2013–2015 valtiontalouden kehyspäätöksen yhteydessä työmarkkinajärjestöt sopivat työurien pidentämisestä. On ilmeistä, että nyt päätetyillä keinoilla ei saavuteta sitä, että vuonna 2025 keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä olisi 62,4 vuotta. Keskustan mielestä hallituksen tulee myös omilla toimillaan — ei vain työmarkkinajärjestöjen esittämien keinoin ja aikatauluin — löytää ratkaisuja työkykyisyyden edistämiseen ja pidempiin työuriin.

Eräs kiireellisistä toimista on kuntoutuksen kokonaisuudistus. Keskusta näkee, että kuntoutusjärjestelmiä uudistamalla ennaltaehkäistään työkyvyttömyyttä. Osatyökykyisten voimavarat on otettava nykyistä paremmin käyttöön.

Työelämän joustomahdollisuuksia tulee kehittää: lyhennetyt työviikot ja työpäivät voivat olla toimiva ratkaisu niille, jotka haluavat panostaa lastensa tai omien iäkkäiden vanhempiensa hoitamiseen.

Eläkkeelle siirtymisikä tulee sitoa eliniän-odotteeseen, samalla on varmistettava pääsy varhennetulle eläkkeelle joissain tapauksissa. Eläkeiän korottaminen on tehtävä riittävän hitaasti ja pienin askelin, jotta yksittäiset ikäluokat eivät joudu kohtuuttomaan tilanteeseen.

Työkyvyttömyyden arvioinnista on siirryttävä varhaiseen puuttumiseen ja työkykyisyyden arviointiin. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrää on vähennettävä, työterveyshuoltoon panostettava, kuntoutusta järkevöitettävä ja huomio siirrettävä työelämän laatuun ja käytäntöihin, erityisesti johtamiseen.

Työkyvyttömyyseläke on voitava muuttaa nykyistä joustavammin osaeläkkeeksi. Työttömmiksi jääneiden mahdollisuudesta laadukkaaseen ja säännölliseen terveydenhuoltoon ja kuntoutukseen pitää huolehtia.

Ammatin vaihto myöhemmällä iällä tulisi mahdollistaa nykyistä joustavammin, mikäli esimerkiksi fyysinen kunto ei enää vastaa alan vaatimuksia. Myös jo eläkkeelle siirtyneiden työelämään palaamista tai lyhytjaksoista työntekoa on helpotettava ja siihen kannustettava.

3) Terveydenhuollon tietojärjestelmien yhdenmukaistaminen

Keskustan esittämä kotikunta-maakuntamalli mahdollistaa tietojärjestelmien yhdenmukaistamisen, koska vastuu potilaan hoidon kokonaisuudesta on selkeästi yhdellä maakunnallisella toimijalla.

Varovaistenkin arvioiden mukaan tietojärjestelmien paremmalla yhteensopivuudella on mahdollisuus saada merkittävä määrä euroja varsinaisen hoito- ja hoivatyön käyttöön. Pidemmällä aikavälillä kustannukset saadaan joka tapauksessa moninkertaisesti takaisin, kun lääkäreiden ja hoitajien työaika vapautuu monenkertaisen tietokonetyön sijasta olennaiseen eli potilastyöhön.

4) Sosiaaliturvan yksinkertaistaminen

Keskustan tavoitteena on työntekoon kannustava ja yksinkertainen sosiaaliturva. Työnteon on kaikissa tapauksissa lisättävä käteen jäävien tulojen määrää. Tämä tarkoittaa paikoin tukien maksamista työhön hakeutumisesta huolimatta. Uudistustyö on välttämätöntä tilanteessa, missä

perusturvan tason riittävyys ja väliinputoamislanteiden välttäminen edellyttävät toimenpiteitä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2012

Juha Rehula /kesk
Anu Vehviläinen /kesk
Annika Saarikko /kesk

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Hallitus ei talousarviossaan kiinnitä riittävästi huomiota peruspalvelujen turvaamiseen, kansalaisten hyvinvointiin saati taloudellisesti järkevään palvelujen tuottamiseen. Perussuomalaisten mielestä kaiken ikäisistä tulee huolehtia ja palveluita tulee tarjota muuallakin kuin suurissa kaupungeissa ja kasvukeskuksissa. Perussuomalaiset esittävätkin muun muassa valtionosuuksien leikkauksien perumista, ennaltaehkäiseviin palveluihin panostamista sekä suurempaa vastuunottoa yhteiskuntamme heikompiosaisista.

Kuntien valtionosuuksien leikkaukset peruttava, jotta peruspalvelut eivät vaarannu

Perussuomalaiset pitävät ensisijaisen tärkeänä kaikenikäisistä kansalaisistamme huolehtimista ja palvelujen turvaamista koko maassa, ei vain kasvukeskuksissa. Hallituksen talousarvioesityksessä esittämät peruspalvelujen valtionosuusleikkaukset eivät tue tätä tavoitetta millään tavalla. Perussuomalaiset muistuttavat, että perustuslaki velvoittaa turvaamaan kuntien peruspalvelut kansalaisille tasapuolisesti ja riittävällä tavalla koko Suomessa. Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa tätä kansalaisille kuuluvaa perusoikeutta on lähdetty vesittämään esittämällä peruspalveluihin tehtäviä leikkauksia. Kataisen hallitusohjelman mukaisesti valtionosuusjärjestelmää on tarkoitus uudistaa vuosina 2012–2014 niin, että vuonna 2013 kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia leikataan kaikkiaan 125 miljoonaa euroa. Leikkausta pienentäisi vanhuspalvelulain toteuttamisen yhteydessä kunnille maksettava 0,05 %:n eli 11,710 miljoonan euron suuruinen valtionosuus. Määrä on täysin riittämätön korjaamaan peruspalvelujen niukkenevaa rahoitusta kunnissa.

Paitsi että Kataisen hallituksen valtionosuusleikkaukset estävät sosiaalisten perusoikeuksien toteutumisen, ne myös lisäävät kuntalaisten välistä eriarvoisuutta ja asettavat etenkin pienem-

pien kuntien kuntapäättäjät tilanteeseen, jossa heidän sosiaali- ja terveysalan uudistusta koskevaa päätöksentekoaan ohjataan valtion taholta tapahtuvien taloudellisin pakottein. Peruspalvelujen alasajosta kärsivät erityisesti kaikkein heikommassa asemassa olevat kuntalaiset, sillä he ovat eniten riippuvaisia julkisista palveluista. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestönä toimiva OECD on tutkimuksissaan osoittanut, että suomalainen terveydenhuolto on viime vuosina muuttunut entistä epätasa-arvoisemmaksi. Rikkaiden ja köyhien terveyserot ovat Suomessa jo nyt länsimaiden jyrkimpiä. Hallituksen esittämät kuntien valtionosuuksien leikkaukset eivät tilannetta paranna, vaan päinvastoin heikentävät kansalaisten asemaa lähivuosina erittäin huolestuttavalla tavalla.

Hallituksen suunnittelemat peruspalvelujen valtionosuusleikkaukset asettavat kuntien talouden kestävämmään tilanteeseen. Laissa asetetuista velvoitteista suoriutuakseen kunnille on turvattava riittävät resurssit ja sen vuoksi ehdotetuista leikkauksista tulee perussuomalaisten mielestä luopua.

Perussuomalaiset esittävätkin, että momentille 28.90.30 lisätään 125 000 000 euroa kuntien peruspalveluihin tarkoitettua valtionosuuden korottamiseen.

Omapastuuosuuksien korottaminen lisää kuntien toimeentulotukikustannuksia

Hallitus esittää sairaanhoitovakuutuksen korvauksiin muutosta, joka nostaisi vakuutetun omapastuuosuuksia lääke- ja matkakustannuksista. Kansainvälisesti vertailtuna Suomessa vakuutettujen maksuosuus lääkekustannuksista on kuitenkin jo tälläkin hetkellä korkeampi muihin maihin verrattuna. Esimerkiksi vuonna 2006 vuotuinen omapastuuosuus oli Suomessa 617 euroa, Tanskassa 472 euroa, Norjassa 205 euroa, Ruotsissa 194 euroa ja Isossa-Britanniassa 134 euroa. Nyt hallitus on alentamassa vuotuista

omavastuuosuutta nykyisestä 700 eurosta 670 euroon, joka on askel oikeaan suuntaan, mutta samaan aikaan hallitus esittää peruskorvauksen alentamista nykyisestä 42 prosentista 35 prosenttiin ja alemmaa erityiskorvausta alennettavaksi 72 prosentista 65 prosenttiin. Korvausten alentaminen saattaa aiheuttaa sen, että pienituloiset jättävät lääkkeensä ostamatta. Tämä puolestaan on omiaan kasvattamaan jo entuudestaan suuria terveyseroja eri sosiaaliluokkien välillä, vaikka hallitusohjelmassa niitä on luvattu kaventaa. Perussuomalaiset kiinnittävät huomiota siihen, että matkakustannusten osalta omavastuuosuuden korottaminen osuu kipeimmin syrjäisemmillä seuduilla asuvien kukkaroihin. Eniten kuljetuspalveluita tarvitsevat iäkkäät, joten omavastuuosuuden korotus on pois jo monesti muutenkin pienistä eläkkeistä. Perussuomalaiset huomauttavat myös, että omavastuuosuuksien kasvattaminen saattaa siirtää lääke- ja matkamenot kuntien maksettavaksi, sillä köyhille myös omavastuuosuudet maksetaan tarvittaessa toimeentulotuen muodossa. Omavastuuosuuksien korottaminen saattaakin näkyä kunnissa kohonneina toimeentulotukikustannuksina.

Lasten ja nuorten hyvinvointiin panostettava — ennaltaehkäisevät palvelut tuovat säästöjä

Lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen vaatii lisäresursseja. Painopisteen tulee olla ennaltaehkäisevässä työssä, sillä epäkohtiin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on sekä inhimillisesti että taloudellisesti kannattavin ratkaisu.

Lastensuojelu on Suomessa kriisissä, sillä viimesijaisista toimenpiteistä eli huostaanotoista ja kodin ulkopuolisesta sijoittamisesta on tullut ensisijaisia toimenpiteitä. Huostaanottojen määrät ovat kasvaneet 2000-luvulla, ja niiden määrät ovat suuria, vaikka huostaanoton pitäisi olla viimesijainen puuttumiskeino. Perussuomalaisten mielestä tilanne on täysin kestämaton. Lastensuojelun Keskusliiton ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman selvityksen mukaan pitkäaikaisen kodin ulkopuolelle sijoittamisen kustannukset ovat kymmenkertaiset verrattuna lastensuojelun avopalveluihin. Yhden

vuoden laitossijoituksesta aiheutuvilla kustannuksilla voitaisiin järjestää intensiivistä perhetyötä yli seitsemäksi vuodeksi. Perussuomalaiset esittävätkin painopisteen siirtämistä ennaltaehkäiseviin palveluihin ja viimesijaisien keinojen käyttöä vasta siinä tilanteessa, kun muut toimet eivät auta. Lastensuojelun osalta on myös huomattavasti tehostettava vaikuttavuuden seurantaa ja rahojen kohdentumista.

Perussuomalaiset edellyttävät, että lapsille ja nuorille turvataan myös nykyistä paremmat mielenterveyspalvelut. Lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen on nykyisellään riittämätöntä. Aivan liian usein palvelujen piiriin pääsee vasta, kun oireilu on jo erityistason tukitoimintoja vaativaa. Perussuomalaisten mielestä ongelmiin pitää voida puuttua riittävän ajoissa.

Perussuomalaiset esittävät lisää määrärahoja lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä mielenterveyden edistämiseen. Lisäämällä taloudellisia voimavaroja muun muassa lastensuojeluun ja oppilashuoltoon voitaisiin ehkäistä myös syrjäytymistä. Oppilashuollon ja koulujen sosiaalityön resursseja tulisi myös lisätä esimerkiksi koulupsykologi- sekä koulukuraattoripalvelujen muodossa. Perussuomalaiset edellyttävät, että määrärahojen käyttöä seurataan kunnissa.

Perussuomalaiset esittävät, että momentille 33.60 lisätään 25 000 000 euroa lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämiseen.

Lapsilisien indeksikorotukset toteutettava — köyhien lapsiperheiden määrä huolestuttavan suuri

Hallitus on luvannut kaventaa tulo-, hyvinvointi- ja terveyseroja, mutta teot puhuvat toista. Hallitus aikoo jäädyttää lapsilisien indeksikorotukset, vaikka lapsilisä on yksi tärkeimmistä lapsiperheiden tulonsiirroista. Varhaislapsuuteen sijoittaminen on myös kansantaloudellisesti kannattavaa, joten säästöillä lapsilisien indeksikorotusten jäädyttämistä ei voida perustella.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lapsiperheiden köyhyys on kolminkertaistunut vuosien 1995 ja 2007 välillä. Lapsilisien jälkeensä jääneisyys elinkustannuksiin verrattuna on

osaltaan lisännyt lapsiperheiden köyhyyttä. Lapsilisät ovat aikojen saatossa jääneet jälkeen ansiotason ja elinkustannusten kehityksestä noin 20—25 %, mutta tästä huolimatta hallitus näkee parhaaksi jättää lapsilisien indeksikorotukset ja siten vähentää lapsiperheiden tulonsiirtoja 38 miljoonalla eurolla. Perussuomalaiset pitävät tätä lyhytnäköisenä ja kansantaloudelle haitallisenä päätöksenä. Lapsilisien reaaliarvon alentuminen koskettaa kipeimmin pienituloisia lapsiperheitä, ja vastuuta kantavien päättäjien olisiikin syytä tiedostaa, että lapsuudessa koettu köyhyys vaikuttaa terveys- ja hyvinvointikäyttäytymiseen ja lisää paitsi terveyseroja, myös sosiaalisen osattomuuden kokemusta. Perussuomalaiset myös muistuttavat, että lapsiperheissä valtaosa tuloista menee kulutukseen, joten lapsilisät auttavat osaltaan pitämään talouden rattaita pyörimässä.

Perussuomalaiset esittävät, että momentille 33.10.51 lisätään 38 000 000 euroa lapsilisien indeksikorotuksen toteuttamiseen.

Hallituksen talousarvioesitys ei paranna vanhusten hyvinvointia

Hallitus on varannut vanhuspalvelulain toimeenpanemiseksi vuodelle 2013 noin 30 miljoonaa euroa. Kuntaliiton varovaisen arvion mukaan vanhuspalvelulain kokonaiskustannukset ovat kuitenkin vähintään 200 miljoonaa euroa, joten tulevan vuoden rahoituksella ei vielä paljoa tehdä. Ottaen huomioon kuntien valtionosuuksien leikkaukset lienee selvää, että vanhuspalvelulain toteuttamiseen osoitettu määräraha ei riitä lain toimeenpanoon kunnissa.

Perussuomalaiset haluavat Suomesta maan, jossa kenenkään ei tarvitse pelätä vanhenemista. Ihmisarvoiseen ikääntymiseen kuuluvat paitsi hyvä hoiva myös mahdollisuus itsenäiseen, sosiaaliseen ja virikkeelliseen elämään. Vanhuus ei saa olla elämän vaihe, jossa ihminen muuttuu pelkäksi toimenpiteiden kohteeksi ja hänen elämänsä taloudelliseksi rasitteeksi. Itsemääräämisoikeus, mahdollisuus omaan elämäntapaan ja sen kunnioittamiseen kuuluvat myös vanhuksille.

Vanhustenhoidon haasteina ovat palvelujen säilyttäminen jokaisen ulottuvilla sekä riittävän ja ammattitaitoisen henkilökunnan saaminen. Kotihoitoa painottava tulevaisuuden kuva on inhimillinen, mutta myös riittävästä laitoshoidosta on huolehdittava, sillä huonokuntoisimmat potilaat eivät pärjää kotihoidossa. Henkilöstön mitoittaminen vastaamaan todellista hoitotarvetta on siten myös tulevan vanhuspalvelulain ja palvelujen järjestämisen tärkeimpiä tehtäviä. Riittävällä työntekijämäärällä ja työtehtävien mukaisella ammattitaidolla paitsi tuetaan henkilökunnan työssä jaksamista myös varmistetaan se, että laitoshoitopaikat eivät ole vain säilöönottopaikkoja.

Perussuomalaisten mielestä vanhusten hyvinvoinnista huolehtiminen on inhimillisyyden mittari, ja siksi perussuomalaiset esittävätkin paitsi kuntien valtionosuuksiin kohdistuvien leikkausten perumista myös 75 miljoonan euron lisämäärärahaa vanhuspalveluiden parantamiseen. Resursseja tulee kohdentaa erityisesti hoitopaikkoihin, joissa asiakkaiden hoidon tarve on suuri.

Perussuomalaiset esittävät, että vanhuspalveluiden parantamiseen lisätään 75 000 000 euroa.

Omaishoidon kehittäminen unohtumassa hallitukselta

Hallitus on lisäämässä omaishoidon tukipalveluihin vaivaiset 10 miljoonaa euroa. Perussuomalaisten mielestä omaishoitajia on tuettava enemmän, sillä omaishoito on sekä inhimillisin että yhteiskunnallisesti kannattavin ratkaisu. Omaishoitajat tekevät tärkeää työtä, joka mahdollistaa lukuisten suomalaisten kotona asumisen laitostumisen sijaan. Tällä hetkellä Suomessa arvioidaan olevan noin 60 000 henkilöä, jotka olisivat laitoshoidossa ilman omaishoitoa. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan omaishoidon tukea sai kuitenkin vuoden 2010 aikana vain noin 37 500 henkilöä. Omaishoidon kustannukset koko maassa ovat edelleen vajaat sata miljoonaa euroa, kun kaikkien näiden hoidettavien ihmisten sijoittaminen laitoksiin maksaisi arvioiden mukaan yli 2 miljardia euroa.

Omaishoitajan arki on usein vaativaa ja raskasta, eivätkä omaishoitajat useinkaan saa riittävästi tukea hoitotyön tekemiseen ja omaan jaksamiseensa. Omaishoitajat ovat monesti myös taloudellisesti tiukoilla, sillä omaishoidosta saatava korvaus on hyvin pieni. Perussuomalaiset pitävätkin erittäin tärkeänä, että omaishoitajien toimintakyvyn ylläpitämiseen ja omaishoidon tuen tasokorotukseen varataan lisää resursseja.

Perussuomalaiset myös huomauttavat, että omaishoitajat ja hoidettavat ovat eriarvoisessa asemassa asuinkunnasta riippuen, sillä omaishoidon tukea maksetaan kunnissa vaihtelevasti. Perussuomalaiset esittävätkin omaishoidon tuen maksamisen siirtämistä Kelan vastuulle, jotta tasa-arvo kansalaisten välillä toteutuisi.

Perussuomalaiset esittävät, että momentille 28.29.30 lisätään 25 000 000 euroa omaishoitajien toimintakyvyn tukemiseen, ja omaishoidon tuen tasoon tehtävää tasokorotusta.

Sosiaali- ja terveysalan lupa ja valvontaviraston (Valvira) toiminta turvattava

Hallituksen suunnittelemat Valviraan kohdistuvat resurssien leikkaukset uhkaavat lisätä sosiaali- ja terveysalan valvontaan liittyviä

ongelmia entisestään. Valviran velvollisuudet ovat kasvamassa muun muassa biopankkitoiminnan myötä, eivätkä perussuomalaiset voi hyväksyä samanaikaista tehtävien lisäämistä ja resurssien vähentämistä.

Sosiaalilyöntekijöiden ammattitaito on turvattava

Sosiaalityö on vaativaa, sillä sosiaalilyöntekijät joutuvat monesti tekemään vaikeita päätöksiä, joilla on kauaskantoisia seurauksia. Vastuullinen päätöksenteko edellyttää riittäviä tietoja ja taitoja, joten päätöksentekoon täytyy varata riittävät resurssit ja osaavat henkilöt. Säästösyistä koulutusvaatimuksia ei saa alentaa. Perussuomalaisten mielestä on oleellista huolehtia siitä, että sosiaaliryöntekijöiden koulutusta järjestetään riittävästi tulevaisuudessa. Perussuomalaisten mielestä on myös tärkeää huolehtia siitä, että sosiaalialan osaajia on riittävästi kaikilla sosiaalialan ja lastensuojelun sektoreilla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2012

Hanna Mäntylä /ps
Arja Juvonen /ps
Laila Koskela /ps